

Bulletin advokacie

eFocus

Bulletin advokacie je stavovský odborný časopis, vydávaný Českou advokátní komorou, zapsaný do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik ČR, a je držitelem prestižního ocenění Právnický časopis ČR pro rok 2011 a 2012, 2014 a 2015.

Z posledního čísla pro Vás vybíráme: Nová právní úprava v dědických věcech s mezinárodním prvkem

Autoři: **JUDr. Monika Forejtová, Ph.D., Mgr. Markéta Šlejharová**

Mezi základní cíle Evropské unie patří poskytování prostoru svobody, bezpečnosti a práva dle čl. 3 odst. 2 Smlouvy o EU, ve kterém je zaručen volný pohyb osob. Pro vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a práva se EU zavázala přijímat v oblasti soudní spolupráce opatření, která jsou nezbytná pro řádné fungování vnitřního trhu.

Mezi zásadní otázky dopadající na každodenní život občana EU, jenž využívá volného pohybu v rámci EU, jsou mj. věci dědické, a to především otázky týkající se dědění a pořízení pro případ smrti, neboť v rámci evropského prostoru práva musí být občanům EU umožněno předem uspořádat své majetkové poměry po své smrti. Jedná se zejména o případy, kdy majetek zůstavitele se nachází na území několika členských států EU, nebo případy, kdy má zůstavitel odlišnou státní příslušnost a místo obvyklého pobytu, aj.

Jaké změny přineslo zdlouhavě projednávané a s netrpělivostí očekávané nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále jen „nařízení“ nebo také „nařízení o dědictví“), jež je použitelné od 17. 8. 2015? Nařízení o dědictví doplňuje a rozšiřuje právní úpravu evropského práva civilního procesu, jež je součástí evropského mezinárodního práva soukromého.

Jak již samotný název nařízení napovídá, jedná se o komplexní úpravu obsahující jak hmotněprávní kolizní normy pro určení práva rozhodného, tak i procesní pravidla pro určení mezinárodní příslušnosti k projednání dědictví, včetně procesních pravidel pro uznání a výkon rozhodnutí, veřejných listin a soudních smírů ve věcech dědických. Podstatnou novinkou je také evropské dědické osvědčení, jehož účelem je jistá míra zjednodušení při vypořádávání dědictví s mezinárodním prvkem v rámci EU.

Nařízení o dědictví je použitelné ve všech členských státech EU, bez ohledu na to, zda je na základě hraničního určovatele jako rozhodné právo určeno právo členského státu EU nebo právo třetího státu (tzv. univerzální použitelnost nařízení). Výjimku mezi členskými státy EU představují Dánsko, Spojené království a Irsko, pro které není (a nejspíš v budoucnu ani nebude) nařízení o dědictví závazné a jejichž orgány jej nebudou aplikovat. V případě českých soudů bude nařízení aplikováno přednostně před úpravou obsaženou v zákoně o mezinárodním právu soukromém, který pracuje se

stejným rozhodným kritériem pro určení příslušnosti a stejným hraničním určovatelem pro určení rozhodného práva jako samotné nařízení. Právní úprava obsažená v zákoně o mezinárodním právu soukromém je však ve srovnání s nařízením o dědictví poměrně strohá. Nařízením o dědictví nejsou dotčeny již platné a uzavřené mezinárodní smlouvy, avšak ve vzájemných vztazích mezi členskými státy se bude nadále aplikovat právě nařízení o dědictví. Přednost před nařízením o dědictví ale mají mezinárodní smlouvy, jejichž smluvní stranou je nečlenský stát, příp. Velká Británie, Irsko či Dánsko, a to právě ve vztahu k tomuto nečlenskému státu, příp. Velké Británii, Irsku či Dánsku. Přednostně před nařízením o dědictví se i nadále pro určení formální platnosti závětí použije Haagská úmluva ze dne 5. 10. 1961, o právu použitelném na formu závětí.

Do oblasti působnosti nařízení o dědictví však spadají veškeré občanskoprávní aspekty dědění, konkrétně pak způsoby přechodu majetku, práv a závazků z důvodu smrti, ať už se jedná o přechod jako projev vůle na základě pořízení pro případ smrti, nebo na základě dědění ze zákona. Stejně jako ve většině nařízení upravujících oblast mezinárodního práva soukromého jsou dle nařízení o dědictví vyloučeny otázky daňové a správní, jež mají veřejnoprávní povahu. Z věcné působnosti jsou vyloučena též práva a majetek vytvořený či převedený jiným způsobem než děděním a otázky související s majetkovými poměry v manželství. Orgány, jež postupují v řízení na základě tohoto nařízení, by však měly vzít při určování majetku zůstavitele a příslušných podílů oprávněných osob v úvahu vypořádání úpravy majetkových poměrů zůstavitele v manželství nebo obdobných majetkových poměrů.

Mezinárodní příslušnost a určení rozhodného práva

Dle nařízení je k projednání dědictví jako celku příslušný soud dle místa obvyklého pobytu zůstavitele v době jeho smrti. Místo obvyklého pobytu zůstavitele v době jeho smrti je nejen rozhodným kritériem z hlediska práva procesního, ale také hraničním určovatelem pro určení rozhodného práva tzv. *lex domicilii*. Je však třeba upozornit na rozlišování pojmů pobyt a bydliště zůstavitele. Oba pojmy bývají v hovorové řeči zaměňovány. Z pohledu právního představuje však pojem pobyt užívaný ve slovním spojení obvyklý pobyt (někdy též obvyklé bydliště) faktický stav, tedy skutečné místo, na kterém zůstavitel pobýval, kde skutečně bydlel, bez ohledu na trvalé bydliště uvedené v osobních dokladech. Při určování místa obvyklého pobytu by měl soud provést celkové posouzení životních okolností zůstavitele v průběhu let před jeho smrtí i v době smrti a vzít přitom v úvahu všechny relevantní prvky faktické povahy, zejména délku a pravidelnost pobytu zůstavitele na území dotyčného státu a podmínky a důvody tohoto pobytu. Shodné rozhodné kritérium pro určení příslušnosti soudu s hraničním určovatelem pro určení práva rozhodného je nastaveno z toho důvodu, aby zajistilo, že orgán projednávající dědictví bude ve většině případů používat své vlastní právo, čímž je účastníkům zaručena větší míra právní jistoty. Tato skutečnost by měla také minimalizovat existenci souběžných řízení a odporujících si rozhodnutí. V případě, že bude zahájeno řízení v téže věci mezi stejnými účastníky u soudů několika členských států, je pak soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, povinen prohlásit se za nepřísušný ve prospěch soudu, který řízení zahájil jako první. Nařízení obsahuje též úpravu postupu soudu v případě tzv. souvisejících řízení, která nejsou souběžná, avšak jejich společné projednání a rozhodnutí je vhodné k tomu, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních. V takovém případě je soud oprávněn (nejedná se o jeho povinnost) řízení, které bylo zahájeno později, přerušit. Na návrh se může soud, u něhož byla žaloba podána později, prohlásit do doby, než budou řízení o podaných žalobách skončena v prvním stupni, za nepřísušný, a to za předpokladu, že soud, u něhož byla žaloba podána dříve, je příslušný pro řízení o těchto žalobách a spojení těchto řízení je podle jeho práva přípustné.

Dědický statut, tj. na základě rozhodného kritéria určený právní řád, kterým se budou řídit dědické vztahy, je nařízením o dědictví pojímán jako dědický statut jednotný, což znamená, že veškeré

dědické otázky týkající se jednoho dědictví se budou řídit pouze a jenom právem jednoho státu určeného na základě jediného hraničního určovatele. Ačkoliv by se mohlo zdát samozřejmé, že celé dědictví se řídí pouze jediným právním řádem, nebylo tomu vždy tak. Kupř. mnoho dvoustranných smluv stále pracuje s tzv. rozštěpeným dědickým statutem, kdy se použije jiný hraniční určovatel pro movité a nemovité věci. V takovém případě je pro movité věci nejčastěji aplikován hraniční určovatel *lex rei sitae*, tedy místo, kde se věc nachází, a pro věci nemovité se pak užije klasicky *lex domicilii*, tedy místo obvyklého pobytu, nebo *lex patriae*, tj. státní příslušnost. Ve všech mezinárodních smlouvách se však od rozštěpeného dědického statutu ustupuje, neboť užívání jednotného dědického statutu je podstatně jednodušší (nedochází ke kvalifikačním problémům), přehlednější a pro zůstavitele finančně méně náročné. Nejproblematictější situace však vznikají v případě, kdy se setkají dva státy s rozdílným přístupem k dědickému statutu.

Jako ve většině evropských nařízení upravujících oblast mezinárodního práva soukromého i nařízení o dědictví umožňuje volbu práva, jímž se bude řídit dědictví jako celek. Jedná se však o volbu omezenou, neboť zůstaviteli je dáno na výběr pouze právo členského či nečlenského státu (příp. států), jehož je státním příslušníkem v době uskutečnění této volby nebo v době smrti. Omezená volba práva má za cíl především zamezit úmyslné volbě takového práva, jež zmaří legitimní očekávání osob s právem na povinný podíl. Volba práva musí být učiněna buď výslovně v pořízení pro případ smrti (dle § 1491 o. z. se jedná o závět, dědickou smlouvu a dovětek), nebo musí z ustanovení takového pořízení alespoň vyplývat (jedná se např. o situaci, kdy zůstavitel ve svém pořízení odkáže na konkrétní ustanovení práva státu, jehož byl státním příslušníkem, nebo jestliže se o tomto právu jiným způsobem zmíní).

Vždy je nutné mít na paměti, že v případě, že se část dědictví nachází ve třetím státě, a lze očekávat, že rozhodnutí ohledně dané části dědictví nebude uznáno či prohlášeno vykonatelným v tomto třetím státě, je vhodnější navrhnout soudu, aby tuto část dědictví ze svého rozhodování vyloučil. Případná volba práva zůstavitele je zohledněna také při určování příslušnosti, neboť se účastníci řízení mnohou dohodnou, že příslušné jsou výlučně pouze ty soudy členského státu, jehož právo bylo zůstavitelem zvoleno.

Bulletin advokacie, Bulletin advokacie online
Česká advokátní komora

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Recenze publikace: Chalupa, R. Zákon směnečný a šekový – komentář směnečné části. Zákon o mezinárodním právu soukromém – komentář směnečné části. Praha: Leges, 2021, 646 s.](#)
- [Recenzia](#)
- [Budoucnost je v technologiích i udržitelnosti](#)
- [Anotací recenze: Vyvlastnění a vyvlastňovací řízení](#)
- [Věznice jsou přeplněné a věznění příliš drahé. Knihou Tresty budoucnosti chce INFO.CZ otevřít diskuzi o změnách](#)
- [Recenze na knihu: Zdeňková, V., Seidlová, M., Čornejová, H., Peterová H.: Jak správně vytvářet a využívat FKSP: Jak postupovat při poskytování příspěvku na stravování.](#)
- [Recenze na knihu: Zuzana Strnadová: Co by měl vědět příjemce dotace. 1.vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2019, ISBN: 978-80-247-3076-9](#)

- [Ondřej Chmela: Zrušení poplatku za podnět k ÚOHS lze považovat za správné](#)
- [Anotační recenze: Koudelka, Z., Průcha, P., Zwyrtek Hamplová, J.: Zákon o obcích \(obecní zřízení\) – Komentář. Praha: Leges, 2019, 480s](#)
- [Pražské finále osmého ročníku konferencí Soukromé právo](#)
- [Recenze: Jakub Tomšej a kolektiv – Zaměstnávání cizinců v České republice](#)